



**Unios notatserie  
nr. 3/2015**

Unios  
kommentarer til  
regjeringens forslag til  
Revidert budsjett 2015 og  
Kommuneproposisjonen  
2016

Brev til Finanskomiteen og Kommunal- og forvaltningskomiteen

19. mai 2015

Innhold	Side
Internasjonal økonomi .....	4
Norsk økonomi .....	5
Skatter og avgifter .....	7
Arbeidsmarkedet.....	8
Kommuneøkonomien .....	10
Utdanning .....	13
Helse- og omsorgstjenester .....	14

### Unios notatserie på [www.Unio.no](http://www.Unio.no) (utdrag)

- Nr 1 2006 Pensjonsopptjening for studier
- Nr 1 2007 Tjenestedirektivet – en oversikt
- Nr 8 2007 Arbeidsmiljø, sykefravær og inkludering
- Nr 1 2008 Unios innspill til Likelønnskommisjonen januar 2008
- Nr 4 2008 Skift/turnus og deltid
- Nr 5 2008 Kan ny AFP i privat sektor overføres til offentlig sektor?
- Nr 1 2009 Makt og innflytelse i EU – fagbevegelsens rolle
- Nr 5 2009 Offentlig tjenstepensjon – om meklingsresultatet 2009
- Nr 2 2010 Ny pensjonistbeskatning - kommentarer til regjeringens forslag
- Nr 3 2010 Skattlegging av pensjonsinntekt - Unios hørings svar
- Nr 6 2010 Kombinasjon arbeid og pensjon
- Nr 1 2011 Brutto er best
- Nr 5 2011 Uførepensjon og skatt
- Nr 7 2011 Kunnskapskommunen
- Nr 1 2012 På arbeidsgivers nåde - privat tjenstepensjon
- Nr 2 2012 Er forskning arbeid?
- Nr 5 2012 Hybriden – tjenstepensjon à la carte
- Nr 6 2012 Frontfagsmodellen – modell under press
- Nr 7 2012 Hybriden – Unios hørings svar
- Nr 1 2013 Yngre årskull og offentlig tjenstepensjon
- Nr 4 2013 Unios hovedkrav og forventninger til en ny regjering
- Nr 5 2013 Ny uførepensjon i offentlig tjenstepensjon fra 2015
- Nr 6 2013 Ny uførepensjon i privat tjenstepensjon fra 2015
- Nr 3 2014 Trygdedrøftingene 2014
- Nr 4 2014 Handelsavtaler og handel med tjenester
- Nr 5 2014 Unios kommentarer til Solberg-regjeringens forslag til statsbudsjett for 2015
- Nr 6 2014 Offentlig tjenstepensjon målt mot andre tjenstepensjonsordninger
- Nr 1 2015 Unios innspill til regjeringen Solberg i forkant av 2016-budsjettet
- Nr 2 2015 Realinntektsnedgang for alderspensjonister og minstepensjonister
- Nr 3 2015 Unios kommentarer til Revidert budsjett 2015 og Kommuneproposisjonen 2016

Unios notatserie gir bakgrunn og kommentarer til aktuelle faglige og politiske spørsmål. Her trykker vi også Unios syn i viktige høringsaker og våre innspill i forbindelse med statsbudsjett mv.

## Unios 10 krav

1. Unio krever at finanspolitikken brukes mer aktivt. Budsjettet bør styrkes med 5 mrd. kroner for å bidra til omstilling og bekjempe stigende arbeidsledighet. Regjeringen har oppjustert anslaget på helt ledige med 11 000 personer uten å øke budsjettstimulansen. Tidspunktet for en økt finanspolitisk stimulans kunne ikke vært bedre. Vi trenger en bedre balanse mellom finans- og pengepolitikken for å kanalisere ledige ressurser dit det er mest behov for dem og for å dempe presset i boligmarkedet.
2. Unio krever at det satses på nødvendige investeringer og ekstraordinært vedlikehold i offentlig virksomhet, særlig i kommunesektoren og i høyskole- og universitetssektoren hvor etterslepene er store.
3. Unio krever at antall ordinære tiltaksplasser økes med 3000 og NAV må i egenregi ta ansvar for gjennomføring og drift av mange av plassene for å styrke kontakten inn mot arbeidslivet.
4. Unio krever at kommunesektoren brukes aktivt i omstillingsarbeidet og i kampen mot den økende arbeidsledigheten. De frie inntektene må økes med 2 mrd. kroner i 2015 i tillegg til at skattesvikten kompenseres fullt ut. I 2016 må de frie inntektene økes med 2 mrd. kroner ut over det som trengs for å dekke demografi og pensjonskostnader mv.
5. Unio krever at kommunene får handlingsrom til å satse på barn og unge som et langsiktig virkemiddel for vekst og utvikling samt mulighet til å styrke kvaliteten i helse- og omsorgstjenestene.
6. Unio krever at øremerking og lovfestede normer og kvalifikasjonskrav i større grad vurderes i kommunesektoren for å sikre bedret kvalitet på kjernetjenestene og økt ressurstilgang.
7. Unio krever at nettolønnsordningen for sjøfolk forbedres og at allmenngjøringsordningen utvides til også å omfatte skipsfarten for å hindre sosial dumping og sikre like konkurransevilkår.
8. Unio krever at institusjonenes reelle kostnader i forbindelse med struktur- og omstillingsprosessene i universitets- og høyskolesektoren dekkes fullt ut og at sammenslåingsprosesser blant private utdanningsinstitusjoner finansieres særskilt og ikke trekkes fra det offentlige.
9. Unio krever øremerking av midlene til helsestasjons- og skolehelsetjeneste. Regjeringens intensjoner og satsinger er gode, men bare halvparten av kommunene bruker pengene slik de var tenkt.
10. Unio krever at det avsettes 500 mill. kroner over 2016-budsjettet til en styrking av rehabiliteringsfeltet. Midlene må øremerkes for å øke kapasiteten og heve kompetanse og kvalitet i tilbudet.

19. mai 2015

## Unios kommentarer til Revidert budsjett 2015 og Kommuneproposisjonene 2016

**Norsk økonomi trenger drahjelp, oljeprisfallet svekker sysselsettingen og arbeidsledigheten øker. Utviklingen kunne vært dempet hvis ikke regjeringen hadde brukt store penger på skattelette til de rikeste, men prioritert vekst og velferd for folk flest. Kommunene sliter med skattesvikt og innbyggerne får et dårligere tjenestetilbud. Revidert budsjett bør bl.a. brukes til å styrke offentlige investerings- og vedlikeholdsoppgaver og styrke driftsbudsjettene i kommunene. Finanspolitikken kan være mer ekspansiv, økonomien trenger en bedre balanse mellom penge- og finanspolitikken for å få kanalisert ledige ressurser dit det er mest behov for dem. Det vil også redusere behovet for ytterligere rentenedsettelse fra Norges Bank.**

### Internasjonal økonomi

Det er flere lyspunkter i internasjonal økonomi. Veksten i USA er god og ledigheten på vei ned mot 5 prosent. Vekstanslagene for eurosonen er justert opp og ledigheten peker nedover, men fra et fortsatt meget høyt nivå. Det er nå åpenbart for de fleste at innstrammingspolitikken i euroområdet ikke har virket.

De fleste regjeringer i euroområdet slakker nå litt på tøylene i finanspolitikken og det er knyttet store forventninger til Den europeiske sentralbankens (ECB) oppkjøp av statsgjeld som starter i disse dager. Videre anslår IMF i sin siste rapport at fallet i oljeprisen isolert sett bidrar til at BNP samlet for hele verden vil være ½-1 prosentpoeng høyere enn det ellers ville vært. Oljeprisfallet er kjærkomment for alle land som er nettoimportører av olje.

#### Tyskland trykker på gasspedalen og ECB trykker penger

Tyskland sitter på nøkkelen til oppgang i eurolandene. Tysk økonomi utgjør en sjettedel av eurosonens BNP. Veksten i Tyskland er nå på vei opp godt hjulpet av en mer ekspansiv finanspolitikk og gode lønnsoppgjør. IG-metall har tatt inn over seg den kraftige kritikken mot svake lønnsoppgjør i lang tid.

Tyskland er ikke alene om å ha latt kapitaleierne stikke av med mesteparten av produktivitetsveksten de siste tiårene. I følge ILO Global Wage Report 2014-15 har arbeidsproduktiviteten i de vestlige land siden 1999 økt med 17 pst, mens reallønningene bare har økt med 6 pst. Dette har bidratt til svakere vekst i verdensøkonomien, økt ledighet og økte forskjeller.

I Europa har Den europeiske sentralbanken (ECB) endelig kommet på banen. 11. mai startet ECB å kjøpe statsgjeld med rundt 60 mrd. euro i måneden fram til september 2016. Denne pengetrykningen sprøyter frisk kapital inn i økonomien for å øke aktiviteten, veksten og sysselsettingen og øker bankenes mulighet til å låne ut penger på ordinært vis. USA gjorde det samme med hell i flere omganger fram til høsten 2014. USA har derfor en mer positiv makroøkonomisk utvikling, ledighetsanslagene er nå nedjustert til 5,2 pst i 2016.

**Tabell 1: BNP-vekst, arbeidsledighet og gjeld i USA og eurolandene, prosent**

	USA				Eurolandene			
	Gj.snitt 2003-2007	2015	2016	2017	Gj.snitt 2003-2007	2015	2016	2017
Vekst BNP	2,7	3,1	3,1	2,7	2,2	1,5	1,7	1,6
Arbeidsledighet	5,2	5,5	5,2	5,0	8,4	11,1	10,6	10,2
Offentlig nettogjeld i pst av BNP	46,8	80,4	80,7	80,5	48,7	69,8	69,2	68,1

Kilde: IMF World Economic Outlook april 2015

De positive signalene i eurosonen gjorde at ECB i begynnelsen av mai oppjusterte sine vekstanslag fra 1 til 1,5 pst for 2015. I tillegg til en bedre utvikling i Tyskland, forklares bedringen med mindre innstramning i finanspolitikken i flere euroland og lavere oljepris. Ledighetsanslagene er derimot bare svakt lavere og nivået ligger fortsatt rundt 11 pst i år og neste år.

## Norsk økonomi

Utviklingen i norsk økonomi preges av oljeprisfallet og lavere aktivitet i petroleumsrelatert virksomhet. Sesongjustert AKU-ledighet i april ligger på 4,1 pst, den høyeste siden desember 2005. I oljefylkene Rogaland og Hordaland har den registrerte ledigheten økt med hhv 42 og 17 pst siste 12 måneder.

Med regjeringens økonomiske opplegg i Revider nasjonalbudsjett anslås arbeidsledigheten å øke til 4,0 pst som gjennomsnitt for 2015, det er 0,4 prosentpoeng høyere enn anslått i Nasjonalbudsjettet i fjør høst. Unio mener det er grunn til å føre en langt mer offensiv sysselsettingspolitikk. Regjeringen har på to år brukt store penger på skattelette til de rikeste i stedet for vekstfremmende tiltak og velferd for folk flest. Kommunene sliter med skattesvikt og innbyggerne får et dårligere tjenestetilbud.

Unio mener at Revidert budsjett bl.a. bør brukes på å styrke offentlige investerings- og vedlikeholdsoppgaver og styrke driftsbudsjettene i kommunene. Finanspolitikken kan være mer ekspansiv, økonomien trenger en bedre balanse mellom penge- og finanspolitikken for å få kanalisert ledige ressurser dit det er mest behov for dem. Det vil også redusere behovet for ytterligere rentenedsettelse fra Norges Bank.

Lavere rente vil gi ytterligere økning i boligprisene med økt fare for et større tilbakeslag, videre vil husholdningenes allerede høye gjeld øke. Enda lavere rente vil stimulere finansielle bobler og overinvesteringer i hus og hytter mer enn næringslivsrettede investeringer. På grunn av vår spesielle stilling med et stort oljefond står Norge fritt til å kombinere penge- og finanspolitikk på en fornuftig måte, og det er fullt mulig å gjøre dette uten å svekke de offentlige finansene på lang sikt.

**Tabell 2: Økonomiske anslag for norsk økonomi 2014-2017, prosentvis endring fra året før der annet ikke er oppgitt**

	2014	2015			2016	
	FIN mai 15	FIN sept 14	SSB mars 15	FIN mai 15	SSB mars 15	FIN mai 15
Privat konsum	2,1	2,7	2,1	1,8	2,2	
Offentlig konsum	2,5	2,2	2,5	2,4	2,4	
Br.inv. i utvinning og rørtransport	0,0	-8,0	-15,9	-13,1	-8,1	
Br.inv. fastlandsbedrifter	0,3	1,2	1,5	1,1	4,8	
Boliginvesteringer	-1,6	3,4	-2,2	-3,2	3,2	
Br.inv. i offentlig forvaltning	8,5	3,2	5,1	4,0	4,3	
Eksport tradisjonelle varer	2,7	3,6	5,1	3,8	3,8	
Import tradisjonelle varer	1,6	3,6	1,3	1,4	2,8	
<b>BNP Fastlands-Norge</b>	<b>2,3</b>	<b>2,0</b>	<b>1,1</b>	<b>1,3</b>	<b>2,2</b>	<b>2,0</b>
- industri og bergverk			2,5		3,5	
Sysselsatte personer	1,1	0,8	0,2	0,6	0,3	
<b>AKU-ledighet, nivå</b>	<b>3,5</b>	<b>3,6</b>	<b>3,9</b>	<b>4,0</b>	<b>4,1</b>	<b>4,1</b>
Årslønn	3,1	3¼	2,9	2,7	3,1	
KPI	2,0	2,1	2,3	2,1	2,0	
KPI-JAE	2,4	2,1	2,7	2,6	1,9	
Sparerate husholdningene, nivå	8,3	9,5	8,5	8,4	8,9	
3-mndr. pengemarkedsrente, nivå	1,7	1,7	1,1	1,3	1,0	
Råoljepris, kroner per fat	621	650	460	480	502	529

Kilde: Revidert budsjett (FIN mai 15), Statsbudsjettet 2015 (FIN sept 2014) og ØA 1/2015 (SSB mars 2015)

### En mer ekspansiv finanspolitikk er nødvendig

Norges Bank satte ikke ned renten i mai, men sier at det fortsatt er utsikter til at styringsrenten blir satt ned i juni. Unio mener at en stimulans av norsk økonomi heller bør komme gjennom finanspolitikken enn gjennom pengepolitikken. Ytterligere reduserte renter vil bidra til økte boligpriser og økt gjeldsoppbygging i husholdningene.

Handlingsregelen er en svært viktig stabiliseringsmekanisme i norsk økonomi. Den virker godt selv ved «likt» uttak. Det er derimot også viktig at regelen brukes aktivt for å motvirke økende arbeidsledighet slik vi ser nå. Det er det rom for innenfor den nye «strammere konsensus» om regelen.

Regjeringen legger i Revidert nasjonalbudsjett opp til å øke bruken av oljepenger over statsbudsjettet med 5,1 mrd. kroner. Målt i forhold til oljefondets verdi legges det nå opp til en oljepengebruk på reelt 2,6 pst. Dette er mye lavere enn anslaget i Nasjonalbudsjettet (3,0 pst), noe som først og fremst skyldes den kraftige svekkelsen av krona og ditto økning i fondets verdi målt i kroner. Målt ved det strukturelle oljekorrigerede budsjettunderskuddet antas budsjettet å stimulere norsk økonomi tilsvarende ½ pst av BNP for Fastlands-Norge, det er samme budsjettimpuls som i Nasjonalbudsjettet. Det er fullt mulig innenfor ansvarlige rammer å øke oljepengebruken med ytterligere 5 mrd. kroner, budsjettimpulsen ville da bli

0,79 prosentenheter målt i forhold til trend-BNP for Fastlands-Norge mot 0,56 prosentenheter i regjeringens opplegg i Revidert nasjonalbudsjett.

Unio mener at dagens vanskelige sysselsettingssituasjon tilsier en mer ekspansiv finanspolitikk. Det må både satses mer på offentlige investerings- og vedlikeholdsoppgaver i f.eks. kommuner og universitets- og høyskolesektoren hvor vi vet etterslepet er stort. Videre bør det satses på mer permanente tiltak særlig i kommesektoren, driftsbudsjettene må styrkes slik at tjenestetilbudet kan opprettholdes.

### Maritim sektor

Unio er skuffet over at regjeringen i den vanskelige sysselsettingssituasjonen for sjøfolk ikke forbedrer nettolønnsordningen. Videre vil vi øke presset for at allmenngjøringsordningen skal utvides til å omfatte skipsfarten. Det kravet er styrket etter at lastebilsjåførene nylig fikk gjennomslag i Tariffnemda. Allmenngjøring hindrer sosial dumping og sikrer likeverdige konkurransevilkår.

### Lønninger og priser

Regjeringen anslår årslønnsveksten i 2015 til 2,7 pst, samme anslaget i frontfaget. Det er et ½ prosentpoeng lavere enn anslaget i Nasjonalbudsjettet i fjor høst. SSBs siste anslag fra mars er 2,9 pst. Regjeringen legger videre til grunn at KPI vil øke med 2,1 pst i år, det samme som anslaget i Nasjonalbudsjettet. TBUs anslag fra slutten av mars var «om lag 2½ pst». Lavere anslag på lønnsveksten gjør at bevilgningene på statsbudsjettet fra i fjor strekker noe lenger.

## Skatter og avgifter

Det gjøres ikke store endringer på skatte- og avgiftsområdet i Revidert, men summen er også denne gangen mer skattelette. Regjeringen dropper poseavgiften med den begrunnelse at den ikke vil ha miljøeffekt (!). Avgiften var opprinnelig anslått å gi 1 mrd. kroner i inntekter.

Den eneste inndekningen av betydning på skatte- og avgiftsområdet er en økning i el-avgiften på 0,5 øre per kilowattime, noe som på årsbasis anslås å gi et økt proveny på 300 mill. kroner. Resten av poseavgiften, 700 mill. kroner, henter regjeringen i oljefondet eller i økte utbytter fra statsselskaper.

### Justert overgangsordning for uførekonvertitter

Regjeringen utvider den treårige overgangsordningen for uføre slik at de som taper mer enn 4000 kroner på skatteomleggingen fra i år kompenseres gjennom et fradrag i skatt. Tapene etter skatt er i hovedsak knyttet til mindre fordel av fradrag for renteutgifter eller tap knyttet til uførepensjon fra tjenstepensjonsordninger der skatteomleggingen ikke er kompensert verken i privat eller offentlig sektor.

Den første utformingen av kompensasjonsordningen var avgrenset til de som fikk en nedgang i inntekt etter skatt på mer enn 6000 kroner. Regjeringen anslår at 127 000 personer som var uføre før 1. januar 2015 ville tape på konverteringen og overgang til lønnsbeskatning. Med den nye grensen vil fortsatt 68 000 personer tape på omleggingen (4000 kroner eller mindre).

Unio støtter den romsligere overgangsordningen som vil gi kompensasjon til flere, men vil påpeke at ordningen ikke er en løsning for de som har flere år igjen til overgang til alderspensjon, og mange uføre er så syke at de ikke kan kompensere omleggingen med arbeid.

Unio vil videre påpeke at konverteringen av uføretrygd i folketrygden gitt standard fradrag gir kompensasjon krone for krone. Dette gjøres ikke for uførepensjon fra tjenstepensjonsordninger, her slår omleggingen til lønnsbeskatning fullt inn og gir mange til dels betydelige tap etter skatt. Unio mener derfor at regjeringen må ta initiativ til at uførekonvertitter med offentlig tjenstepensjon kompenseres fullt ut på samme måte som i folketrygden.

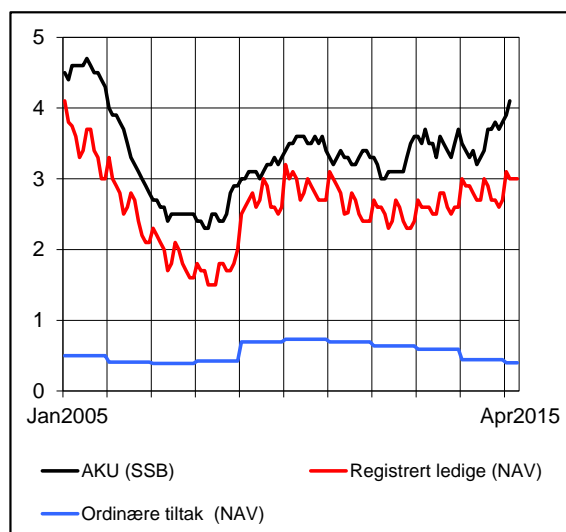
## Arbeidsmarkedet

Det går markert dårligere i arbeidsmarkedet. Sysselsettingsveksten har derimot vært svak sidene 2013. Nå begynner i tillegg nedbemanningen i oljevirksomheten å vise seg i ledighetsstatistikken. Andelen sysselsatte i alderen 15-74 år har falt med hele 5 prosentenheter siden før finanskrisa. Første kvartal 2015 var sysselsettingsandelen så lav som 67,7 pst. For å komme opp på samme sysselsettingsandel som før finanskrisa måtte 166 000 flere personer vært i arbeid i dag.

Summen av registrert helt ledige hos NAV og personer på tiltak hadde i april sin største økning siden finskrisen i 2009. Det var i april 81 600 helt ledige tilsvarende 3,0 pst av arbeidsstyrken, 7000 flere enn for ett år siden. Brutto (inklusive tiltak) var 95 900 helt ledig tilsvarende 3,6 pst av arbeidsstyrken, 4 500 flere enn for ett år siden.

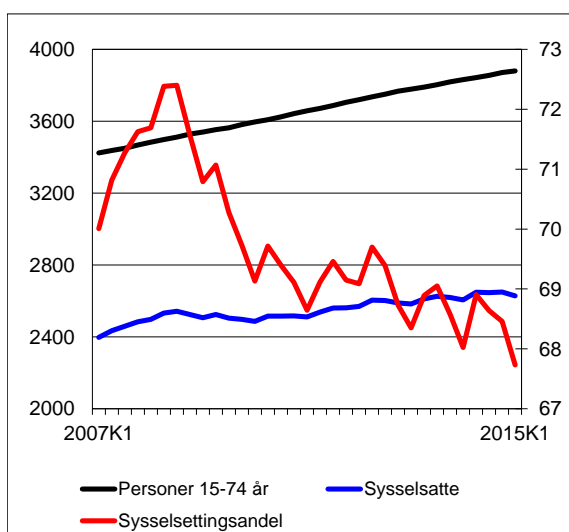
Ifølge SSBs Arbeidskraftundersøkelse (AKU) var 4,1 pst av arbeidsstyrken helt ledige i siste måling, det er det høyeste nivået siden desember 2005 og 3700 flere enn for ett år siden. Den kraftigere økningen i AKU-ledigheten kan forklares med at mange av de som får sluttpakker i oljeselskapene og oljerelatert virksomhet ikke ennå er registrert ledige.

**Figur 1: Arbeidsledighet og ordinære tiltak i prosent av arbeidsstyrke**



Kilde: SSB og NAV

**Figur 2: Personer (1000), sysselsatte (1000) og sysselsettingsandel (prosent, høyre akse)**



Kilde: SSB AKU



### Svak økning i arbeidsmarkedstiltakene

Unio har i lang tid ment at de ordinære arbeidsmarkedstiltakene har vært holdt på et alt for lavt nivå. Fra 2013 til 2014 reduserte regjeringen antall tiltaksplasser for arbeidssøkere med 4000 til 12 000 plasser. Dette skjedde i en situasjon hvor ledigheten var uendret. Fra 2014 til 2015 anslår regjeringen at ledigheten vil øke med 0,5 prosent eller 14 000 personer. Regjeringens «tiltak» i denne situasjonen er å øke antall tiltaksplasser med 1000.

Unio mener at dette langt fra er tilstrekkelig for å møte den økte ledigheten eller med tanke på å gi ungdom 20-24 år en tiltaks garanti eller for å bekjempe den høye langtidsledigheten. Antall ordinære plasser innenfor arbeidsmarkedstiltakene må økes med 3000, 2000 flere enn regjeringens forslag, og nivået må økes ytterligere i 2016 med tanke på et permanent høyere nivå for å møte utfordringene i arbeidsmarkedet.

Unio er positivt til at regjeringen vil spille mer på lag med ordinært arbeidsliv i arbeidsmarkedspolitikken. Unio har også i flere år, slik Vågeng-utvalget nå foreslår, ment at NAV må ta et større ansvar for å gjennomføre arbeidsmarkedstiltak i egen regi. Dette er viktig for at etaten skal ha best mulig kunnskap og kompetanse om det lokale arbeidsmarked og gjennomføring av arbeidsmarkedspolitikken.

### Endre permitteringsregler

Unio støtter forslaget om å endre permitteringsreglene slik at bedriftenes lønnsplikt under permittering reduseres fra 20 til 10 dager. Det er fornuftig i en situasjon hvor flere bedrifter i en vanskelig markedssituasjon ønsker å holde på kvalifisert arbeidskraft, men ser seg nødt til, forhåpentlig midlertidig, å redusere antall ansatte.

## Kommuneøkonomien

Unio mener at kommuneøkonomien må styrkes i Revidert budsjett og at dette må følges opp med ytterligere styrking i 2016. Kommuner og fylkeskommuner har et stort vedlikeholdsetterslep og må også investere mer på grunn av den store befolkningsveksten. Økt arbeidsledighet krever ekstraordinære tiltak. Tidspunktet for en stimulans der også kommuneøkonomien gir drahjelp kan ikke bli bedre enn nå.

### **Mer øremerking og normsetting for å sikre måloppnåelse**

Unio ser gjerne at mer av de frie inntektene til kommunene øremerkes. Hvis det er den eneste måten å sikre økte midler til kjerneoppgaver som helse, omsorg og utdanning, bør det prøves ut. Politiske signaler fra partier som tidligere har vært skeptiske til mer bruk av øremerking er interessante. Videre bør det brukes lovfestede normer og kvalifikasjonskrav på flere områder både for å sikre likere kvalitet i tilbudet og for å sikre ressurstilgangen, f.eks. når det gjelder lærertetthet. Med mer øremerking og normsetting vil vi forhåpentlig få en redeligere diskusjon om behov og størrelse på inntektene i kommunesektoren.

### **Kommuneøkonomien 2015**

Kommunesektoren anslås å få 1,6 mrd. kroner mindre i skatteinntekter sammenliknet med anslaget da budsjettet ble vedtatt i fjor høst. På den annen side reduseres utgiftene noe fordi lønnsveksten blir lavere enn anslått. Den kommunale deflatoren justeres ned fra 3,3 pst til 3,2 pst. Kostnadsveksten reduseres dermed med 0,3 mrd. kroner. «Netto» anslås dermed inntektssvikten til 1,3 mrd. kroner. Regjeringen vil ikke kompensere kommunesektoren fullt ut for denne inntektssvikten, men kun 1,1 mrd. kroner.

Unio synes det er påfallende at regjeringen legger skylda på partene i kommunal sektor for at lønnsveksten i år blir noe høyere enn det som ellers er avtalt. I årets oppgjør i kommunesektoren ble det ikke gitt en krone ut over det som allerede ble avtalt i 2014-oppgjøret med virkning fra i år. Unio mener at regjeringens begrunnelse for ikke å kompensere kommunene fullt ut ikke blir bedre når kommunesektoren systematisk de siste 10 årene har hatt lavere lønnsvekst enn industrien og de fleste andre tariffområder.

Unio ber Stortinget som et minimum bevilge ytterligere 200 mill. kroner for å dekke hele den anslåtte inntektssvikten. Dette vil ikke være mer enn det som er nødvendig for å dekke opp for de utgiftene kommunene allerede har lagt inn i sine budsjetter. Helst bør Stortinget som en del av en større stimulansepakke bevilge 2 mrd. kroner i tillegg slik at kommuner og fylkeskommuner kan være med å bekjempe den økende arbeidsledigheten ved å satse på ekstraordinært vedlikehold og nødvendige investeringer i tillegg til å bedre de ordinære driftsbudsjettene. De kommunale helsetjenestene trenger økt grunnbemanning og mer kvalifisert arbeidskraft. Skolen trenger flere lærere.

### **Kommuneøkonomien 2016**

Arbeidsledigheten ventes å øke ytterligere i 2016. Kommunesektoren bør derfor fortsatt motta ekstraordinære midler til investeringer, vedlikehold og styrking av driften av sentrale velferdsoppgaver. Unio mener at det bør bevilges 2 mrd. kroner i frie midler ut over det som trengs for å dekke demografisk utgiftsvekst, pensjonskostnader mv.

Inntekter - like stramt

Kommuneproposisjonen varsler en realvekst på 6-7 mrd. kroner samlet til neste år. Det legges opp til at de frie inntektene øker med mellom 4½ og 5 mrd. kroner, som tilsvarer en realvekst på mellom 1,3 og 1,5 prosent. Inntektsveksten er regnet i forhold til anslått inntektsnivå i Revidert nasjonalbudsjett og justert for oppgaveendringer.

**Tabell 3: Kommunesektorens økonomiske handlingsrom 2015 og 2016\***

	2015	2016
Økning i frie inntekter	4,4 mrd	4½ - 5,0 mrd
Demografikostnader, ny beregningsmetode	-2,1 mrd	-1,7 mrd
Demografikostnader, utelatt fra gml. beregningsmetode	-0,4 mrd	-0,3 mrd
Økte pensjonskostnader	-0,5 mrd	-0,9 mrd
Fornyning og opprustning av fylkesveier	-0,2 mrd	-0,2 mrd
Helsestasjons-, skolehelse- og jordmortjeneste	-0,2 mrd	-0,2 mrd
Underliggende vekst regelstyrte ordninger: Barnevern/ spesialundervisning/BPA/ressurskrevende brukere	-0,6 mrd	-0,4 mrd
Rusomsorg og psykiatri	-0,2 mrd	-0,4 mrd
Mer fleksibelt barnehageopptak	-0,1 mrd	-0,4 mrd
Kompensasjon for nytt inntektssystem	-0,1 mrd	
Aktivitetsplikt sosialhjelpsmottakere	-0,5 mrd	
Øvrige endringer som følge av budsjettavtalen nov 2014	0,3 mrd	
Inntektssvikt etter skattekompensasjon i RNB 2015	-0,2 mrd	
<b>«Netto» økonomisk handlingsrom fri inntekter</b>	<b>-0,4 mrd</b>	<b>+0,0 - 0,5 mrd</b>

\*Sett i forhold til anslag på inntekter i hhv RNB 2014 og RNB 2015

Etter at den demografiske utgiftsveksten, økte pensjonskostnader og regjeringens satsinger på rus, helsestasjons- og skolehelsetjeneste, fylkesveier og fleksibelt barnehageopptak har spist av veksten i de frie inntektene, vil kommunene i 2016 sitte igjen med om lag det samme stramme handlingsrommet som i år. Et handlingsrom som i mange kommuner gir kutt i kjernetjenestene helse og utdanning.

Økte demografiutgifter

Anslaget for økning i demografiutgiftene er beregnet under forutsetning av uendret standard, dekningsgrad og effektivitet. Med disse forutsetningene anslår regjeringen at demografiutviklingen vil legge beslag på 2,1 mrd. kroner i 2016, hvorav 1,7 mrd. kroner må dekkes av økningen i frie inntekter.

Mot KS sine stemmer endret flertallet i TBU for kommunal og fylkeskommunal økonomi beregningsopplegget for demografiutgiftene fra 2014. I det nye opplegget er økte utgifter til kommunal administrasjon og fylkesveier tatt ut. Den nye beregningsmetoden representerer 77 prosent av den reelle utgiftsøkningen, mot tidligere 84 prosent. Uavhengig av hvorvidt utgiftene synliggjøres gjennom demografiberegningene eller ikke, må utgiftene dekkes av økningen i frie inntekter.

### Økte pensjonskostnader

Beregningsmetoden som ligger til grunn for økningen i frie inntekter fanger heller ikke opp økningen i pensjonskostnader utover det som dekkes av den kommunale deflatoren. Lavere garantirente (250 mill.) og økte amortiseringskostnader som følge av premieavviket i 2015 (650 mill.) gir til sammen en «ekstra»-vekst i pensjonskostnadene på 0,9 mrd. kroner i 2016.

### Økt gjeld i kommunesektoren

Netto gjeld i kommunesektoren utgjorde 47 pst av inntektene ved utgangen av 2014. Den renteeksponerte delen av gjelda utgjorde om lag 34 pst av inntektene. Det er vel 20 prosentpoeng mer enn for ti år siden. Med dagens lave rentenivå kan kommunesektoren betjene sin gjeld, men det høye gjeldsnivået bidrar til at kommunesektorens økonomi blir stadig mer sårbar for fremtidige renteøkninger. På den annen side vil økt rente gi økt avkastning av pensjonsmidlene og dermed lavere pensjonspremie.

### Netto driftsresultat

Netto driftsresultat er en hovedindikator for den økonomiske balansen i kommuner og fylkeskommuner. Netto driftsresultat viser årets driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, og er et uttrykk for hva kommuner og fylkeskommuner har til disposisjon til avsetninger og investeringer.

På grunn av endringer i føringen av momskompensasjon knyttet til investeringer i kommuneregnskapene, har TBU for kommunal- og fylkeskommunal økonomi endret det anbefalte målet for netto driftsresultat fra 3 til 2 prosent (1¾ pst for kommunene og 4 pst for fylkeskommunene). Over tid bør heretter netto driftsresultat for kommunesektoren under ett utgjøre om lag 2 prosent av inntektene. Foreløpige tall for 2014 viser et netto driftsresultat på 1,6 pst av inntektene. De siste 16 årene har kommunesektoren klart målet i fire år (2005, 2006, 2010 og 2012). Dette betyr at kommunesektoren har avsatt for lite egenkapital til investeringer og dermed i økende grad måttet lånefinansiere sine investeringer.

## Utdanning

### Barnehager

Det er positivt for berørte foreldre at regjeringen øker satsingen til fleksibelt barnehageopptak med 400 mill. kroner slik at flere barn får tilbud om barnehage tidligere enn før.

Unio mener likevel at regjeringen i stedet burde ha prioritert kvalitetsfremmende tiltak, som å rekruttere flere barnehagelærere framfor fleksible opptak. Vi mener at det bør stilles tydelige krav for å sikre at økte økonomiske rammer blir brukt på å øke kvaliteten i barnehagene. Da tiltaket ikke er øremerket, er det viktig at departementet følger opp at pengene blir brukt i barnehagesektoren slik at midlene ikke går til andre formål.

### Grunnoplæringen

Kunnskapsdepartementet vil legge til rette for større fleksibilitet mellom vikarordning og stipendordning i videreutdanningen for lærere og skoleledere. Selv om Unio støtter stipendordningen, er vi bekymret for at større fleksibilitet mellom vikarordning og stipendordning skal føre til en prioritering av stipendordningen på bekostning av vikarordningen. Læreryrket er komplekst og relasjonelt, og det er avgjørende at videreutdanningen reflekterer dette. Hvis ikke er det fare for at faglige fellesskap mellom lærerutdannere og studenter svekkes, at læringsutbyttet blir dårlig og at frafallet øker. Det er for øvrig viktig at stipendordningen evalueres, med tanke på læringsutbytte, frafall, mm.

### Høyere utdanning

Unio mener at i en situasjon der vi opplever stigende arbeidsledighet, bør regjeringen benytte anledningen til aktivt å øke kompetansen i befolkningen.

### Flere studieplasser

Samtidig som arbeidsledigheten stiger, opplever vi tidenes høyeste søkertall til høyere utdanning. Nærmere 128 000 personer har i vår søkt om å studere viser tall fra Samordna opptak. Dette er om lag 8 000 flere enn i 2014 og en økning på nærmere 7 prosent bare på ett år. Samtidig vet vi at det i hovedopptaket i 2014 var 14 000 kvalifiserte søkere som ikke fikk studieplass.

På den bakgrunn er det rimelig å stille spørsmål ved at det bare er gitt rom for 24 nye studieplasser i Revidert budsjett. Unio mener at det er behov for flere studieplasser, særlig innenfor sykepleie- og lærerutdanningene og IKT.

### Mer til bygg

Det har i flere år vært kjent at det er et stort behov for nybygg og oppgradering i universitets- og høyskolesektoren. Senest i desember 2012 viste en rapport fra Riksrevisjonen til dette. Forslagene i Revidert nasjonalbudsjett om å bevilge 10 mill. kroner til planlegging av bygg ved Høgskolen i Sør-Trøndelag og NTNU er bra, men langt fra tilstrekkelig. Unio mener det er rom for å investere mer i både oppgradering og nybygg.

## SAKS-midler

I forbindelse med de store strukturendringene (SAKS-prosessene) i universitets- og høyskolesektoren, påløper det institusjonene ekstraordinære utgifter. For at fusjonene ikke skal gå ut over den faglige aktiviteten, må institusjonenes faktiske kostnader forbundet med fusjons- og omstillingsprosessene dekkes. Unio har tidligere uttalt at de 75 mill. kroner som ble bevilget i statsbudsjettet for 2015 ikke vil være tilstrekkelig. Vi kan ikke forstå at regjeringen i stedet for å øke potten, i realiteten har redusert den med 9 mill. kroner. Dersom regjeringen ønsker å stimulere sammenslåingsprosesser blant private høyskoler, bør dette komme som et tillegg til og ikke på bekostning av midlene som skal gå til de statlige institusjonene.

## Styrket lærerutdanning

Regjeringen har igangsatt en rekke reformer som er krevende for lærerutdanningsinstitusjonene. Dette gjelder blant annet innføring av en 5 åring master og den store satsingen på videreutdanning av lærere. Unio er bekymret for kapasitet og kvalitet i lærerutdanningene på bakgrunn av disse ressurskrevende tiltakene. Vi etterlyser en plan for å styrke kvaliteten og kapasiteten i lærerutdanningene, herunder den formelle kompetansen til lærerutdannerne.

## Helse- og omsorgstjenester

Pasientene som skal få et tilbud i kommunehelsetjenesten, har mer komplekse og krevende behov enn tidligere, og behovet for intensiv og avansert behandling, opptrening og tverrfaglig rehabilitering øker. Denne forskyvingen får betydning for kompetansebehov, kapasitet, roller og ansvar for helsepersonell i kommunehelsetjenesten. Oppgaver som tidligere ble utført i spesialisthelsetjenesten, overføres til kommunene uten at kompetansen til å utføre disse oppgavene nødvendigvis finnes der. Unio mener mangelen på personell og på spesialutdannet personell er en av de største kvalitetsutfordringene i de kommunale helse- og omsorgstjenestene. Dette pekes det også på i OECDs rapport om den norske helsetjenesten (2014).

## Nok og riktig personell

Den enkelte kommunes styringsrett innebærer at tjenestene både er organisert ulikt og har ulikt volum pr. innbygger. Unio erfarer at enkelte kommuner har større fokus på etableringen av tilbud enn på kvaliteten på tilbudene. Unio støtter derfor regjeringens forslag i stortingsmelding nr. 26 Fremtidens primærhelsetjeneste, om innføring av kompetansekrav til helsetjenester i kommunene i Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester. For å hindre at tjenester blir av ulik kvalitet bør det lovforankres at kommunene skal ha sykepleietjeneste, ergoterapitjeneste og fysioterapitjeneste.

## Øremerking til helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Unio er tilfreds med at regjeringen følger opp satsningen på en styrking av helsestasjon og skolehelsetjenesten også i 2016 med ytterligere 200 mill. kroner. Det er bevilget nesten en halv milliard kroner til styrking av tjenesten i 2014 og 2015. Bare halvparten av kommunene benyttet bevilgningen for 2014 slik de var tenkt. Unio mener de økte bevilgningene til

helsestasjons- og skolehelsetjenesten må øremerkes, gjennom en forpliktende opptrappingsplan.

### Manglende satsing på rehabilitering

Regjeringens primærhelsetjenestemelding har en god analyse av utfordringene og med målsettingen at mennesker med helseutfordringer skal mestre hverdagslivet og delta sosialt. Dette er sentrale oppgaver for kommunene. De varslede tiltakene er imidlertid å satse videre på oppbygging av akutt-tjenestene i kommunene og økning av sykehjem og omsorgsboliger selv om det vises til at beboere i institusjon går ned.

Rehabiliteringsinnsats, både hjemmebasert og i egne rehabiliteringsenheter, bidrar til at innbyggerne kan bo lengre hjemme, mestre mer av dagliglivets gjøremål og delta i samfunns- og arbeidslivet. Det er lønnsomt både for individ og samfunn, noe erfaringene med hverdagsrehabilitering i mange kommuner har vist. Rehabilitering er ikke nevnt i kommuneproposisjonen. Den lenge ventede satsningen på rehabilitering og styrking av tjenester for mennesker som må leve med funksjonsbegrensninger er ikke omtalt. Rehabilitering er en viktig del av kommunens oppgaver som må styrkes framover. Unio mener det må avsettes 500 mill. kroner til opptrappingsplan for rehabilitering i 2016. Midlene må øremerkes og settes av til konkrete mål for å øke kapasitet, heve kompetanse og kvalitet på rehabiliteringsfeltet i kommunene.

Vennlig hilsen

Unio

Anders Folkestad  
Leder

Erik Orskaug  
Sjeføkonom

### **Kopi:**

Arbeids- og sosialkomiteen  
Familie- og kulturkomiteen  
Helse- og omsorgskomiteen  
Justiskomiteen  
Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen  
Parlamentariske ledere  
Partigruppene på Stortinget  
Regjeringen

**Unio** har over 330.000 medlemmer : lærere, lektorer, førskolelærere, sykepleiere, forskere, politi, prester, fysioterapeuter, ergoterapeuter, diakoner, skatterevisorer, konsulenter, ledere, radiografer og maskinister

**Unio** vil sikre og videreutvikle velferdsstaten og samfunnets fellesverdier:  
sikre full sysselsetting : øke forskningen : kjempe mot offentlig fattigdom og  
privatisering av sentrale offentlige tjenester : øke verdsettingen av  
utdanningsgrupper i offentlig sektor : sikre gode trygde- og  
pensjonsordninger

# Unio



UTDANNINGS  
FORBUNDET



**FORSKER  
FORBUNDET**



POLITIETS  
FELLESFORBUND



 **Presteforeningen**



ergoterapeutene



AKADEMIKER  
FORBUNDET



Det Norske Diakonforbund  
The Norwegian Association of Deacons



Skatterevisorenes  
Forening